

Anmeldelser

Ornitologiens historie

Johannes Erritzøe. Evolution, personbeskrivelser, idehistorie og fredning. 392 sider, over 150 farveillustrationer, indb. Syddansk Universitetsforlag. ISBN: 978-87-408-3314-0. Pris kr. 399 i Naturbutikken.

Allerede siden starten af 1990'erne har jeg set frem til denne bog. Dengang publicerede Johannes Erritzøe historierne om John Gould og John James Audubon i *Dansk Fuglehold* og med senere artikler om Hans Christian Cornelius Mortensen i *Panurus* og de tre tyske ornitologer Ernst Hartert, Erwin Stresemann og Ernst Mayr i DOFT har det ligget i kortene, at denne bog om ornitologiens historie skulle skrives.

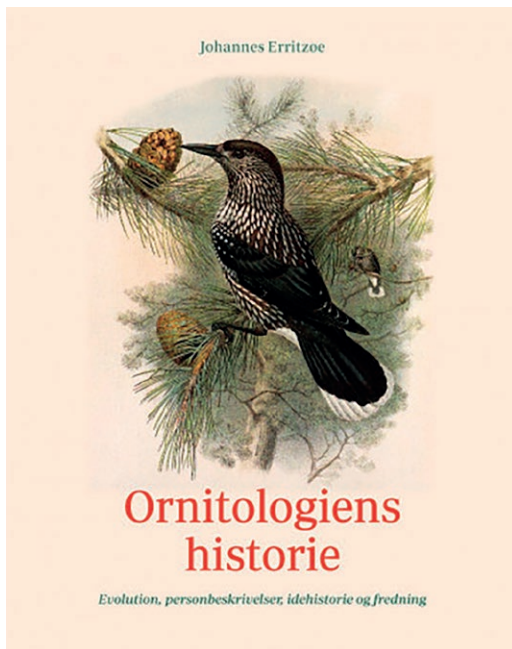
Bogens indhold er koncentreret om zoologien, men med hovedvægten på ornitologien, dens udvikling og den nøglerolle, ornitologien har i evolutionshistorien. De godt 100 personbeskrivelser dækker helt fra antikkens Aristoteles fulgt af de mest betydende personer, som ved deres bidrag har haft stor betydning for den videnskabelige udvikling, eller som ved deres kunstneriske arbejde eller popularisering har medvirket til at udbrede kendskabet til fuglene. Bogens historiske periode afsluttes med Hans Christian Cornelius Mortensens opfindelse af den systematiske ringmærkning i slutningen af 1800-tallet.

Vi er med på tidsrejsen, hvordan myter og fabler, trods kirkenes obstruktion, afløses af videnskab, og derigennem hvordan hver skildret personlighed med sit bidrag har udgjort en byggesten i det vidensfundament, vi har i dag. Derimellem er rejseklidringer, personlige tragedier, interne magtkampe og livslange venskaber, samt hvordan ornitologien udviklede sig fra brug af gevær og umådeholdne indsamling til den mere nutidige brug af kikkertør og erkendelse af vigtigheden i at indføre fredninger.

Forfatterens 67-årige virke som konservator skinner også igennem, da der, med rette, også er fokus på anatomi samt udviklingen af bevarelsen af indsamlede skind, og hvordan konserveringen gennem tiden har udviklet sig. Ingen tvivl om, at mange samlinger har måttet lade livet til møl og klannere, inden arsenikkens anvendelighed som konserveringsmiddel for alvor blev udbredt fra 1754. Ligeledes får man et indblik i de vigtigste fugleillustratorer. Historiens første samt historiens dyreste fuglebog er naturligvis også omtalt.

Persongalleriet er langt mere omfattende end de godt 100 udførlige personskildringer, og her kunne man i flere tilfælde godt ønske sig, at nogle af disse ligeledes var mere udførligt omtalt. George Wilhelm Steller er et eksempel på dette vel vidende, at bogen hurtigt ville blive meget omfangsrig, hvis der skulle gås i dybden med alle, der på den eller anden måde er omtalt i bogen. Men mit ønske om, at Steller var nærmere omtalt, skal ses i lyset af, at udover at være en rejse i ornitologiens historie, er bogen også en genoplevelse af nogle af de fugle, jeg har set igennem livet. Dette skyldes den lille supplerende tekstboks, som efterfølger hovedparten af personbeskrivelserne. I denne findes de videnskabelige fuglenavne, som den enkelte har fået opkaldt efter sig. For enkelte er der dog også nævnt de danske eller engelske navne, hvilket blandt andet kan ses hos Alexander Wilson.

Personligt er denne kobling mellem personbeskrivelse og navngivningen med til at give en anden dimension af både personen, men også af fuglearten, og en art som Salvadoris Bjergstrild stod levende i min erindring efter at have læst om

Adelardo Tommaso Salvadori Paleotti. Selv ville jeg have ønsket, at denne tekstboks var endnu mere omfangsrig, men anerkender også, at det ikke er væsentligt for den historie, der fortælles. Fx da jeg læste om Gilbert White havde jeg i tankerne, hvorvidt White's Thrush (Tajga Gulddrossel) var opkaldt efter ham. Det er også i forbindelse med disse tekstbøger, at man finder bogens få mindre mangler. Således mangler Australisk Monark og slægten *Kaupifalco* (Øglehøg) hos Johann Jacob Kaup, men dette er absolut i småtingsafdelingen. Ønsket om et større persongalleri er ikke udtryk for, at nogle væsentlige personer mangler. Det er nærmere et udtryk for, at mere vil have mere, samt at der naturligvis også må være gode uføtalte historier om de ornitologer, der ikke er med.

Holder man af anekdoter og gode historier, er bogen også fremragende. Her kan som eksempel nævnes Charles Darwins far, der efter at sønnen opgav sit medicinstudie udtalte, at Darwin ville blive en skændsel for sig selv og hele familien. Eller at Zakaria al-Qazwini for omkring 800 år siden berettede om, at når træer i Norden faldt i vandet, så dannede skumsprøjt et æg, der udviklede sig til en gås af slægten *Branta* (rajgæs); en myte næsten så sejlvet som historierne om svalernes vintersøvn på bunden af søerne, samt at strudsen stikker sit hoved i busken for at gemme sig. Vi får også at vide, at det binomial system, som Carl von Linné konsekvent anvendte og i dag er kendt for, blev skabt 200 år tidligere, samt at modens luner alene i perioden 1904 til 1908 betød, at 155.000 paradisfugleskind blev solgt i auktionshuse i London. Historien om, at Alexander Wilson sendte to fugle til den fuglekyndige amerikanske præsident Jefferson for at få dennes hjælp til at bestemme fuglene, er i denne henseende også værd at nævne.

Bogen er letlæst og underholdende, og dens anvendelse er mangfoldig, da den henvender sig til alle med interesse for fugle og/eller videnskabshistorie, samtidigt med at den for mange arters vedkommende kan bruges som et opslagsværk, hvis man støder på fuglenavne som Bairdsryle, Bartramsklire eller Temminckskryle og gør sig tanker om, hvem arten er opkaldt efter.

Morten Bentzon Hansen

Seabirds

Peter Harrison, Martin Perrow & Hans Larsson. *The New Identification Guide*. 599 sider, 239 plancher og 29 figurer, indb. Lynx Edicions, 2021. ISBN 978-84-16728-41-1. Pris 749 kr. i Naturbutikken.

Bogens subtitel indikerer klart, hvad den handler om, og er tænkt som: Nemlig en bestemmelsesguide til alverdens havfugle. Bogen inkluderer derudover en lang række kystfugle såsom 'havænder', lappedykkere, måger og ternere. Bogen er en opfølgning på Peter Harrisons meget anmelderroste *Seabirds an identification guide* fra 1983, som dengang var en milepæl og lagde nye dimensioner til havfuglebestemmelse på verdenshavene. Bogen indeholder endvidere den nyeste viden inden for taksonomi, udbredelse, levevis mv.

Bogen henvender sig i sagens natur til havfugleentusiasten, der elsker at rejse og vover sig ud på et gyngende underlag for at forfølge sin passion. Men den kan anvendes af alle, der har en interesse i havfuglebestemmelse, selvom det kan blive en stor udfordring at se mange af de nævnte karakterer fra en landbaseret observationspost.

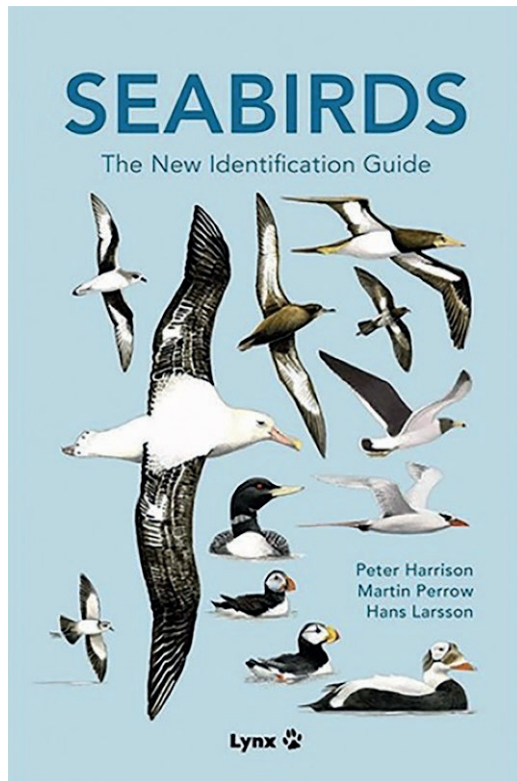
Peter Harrison har skrevet et fint forord, som nærmest en levnedsskildring af, hvordan interessen for havfugle opstod for ham. Og hvordan han har udøvet sin interesse hele sit liv og gjort det til sit levebrød.

Indledningen har en plancheoversigt for de enkelte grupper med en kort beskrivelse af de vigtigste karakterer, levevis og hvor man kan forvente at se dem. Forfatterne beskriver, hvad en 'seabird' er, men de følger desværre ikke helt selv deres eget koncept. Hvorfor bruge tid og spalteplass på Titica og Junin Lappedykker (de kan ikke flyve og lever i søer i Andesbjergene) i en havfuglebog? Og hvorfor er Amur Skallesluger så ikke med? Diverse 'indlandsmåger' og flodbundne ternearter kunne også fint have været udeladt for helt at hellige sig havets fugle.

Indledningen giver en grundig indføring i de mange aspekter, der er i forhold til bestemmelse af havfugle bl.a. 'jizz', adfærd, levevis, størrelse, fældning, dragtkarakterer mv. Der er også blevet plads til en lang ordforklaring og fire gode kort over verdenshavene med navne på en stor del af oceanernes øer, som er vigtige ynglepladser for de omhandlede havfugle.

Planchedelen har for hver gruppe et par siders introduktion til, hvad der er særligt for denne gruppe i forhold udbredelse, taksonomi og vigtige parametre for identifikation af denne gruppe såsom størrelse, 'jizz', farvetoning, næbstørrelse og form, fældning mv. og mange indsatte illustrationer/figurer med diverse særlige sammenligninger af særlig vigtige karakterer til artsbestemmelse. Disse afsnit er en af denne bogs helt store styrker.

For hver planche er der korte indledninger til den/de arter, planchen omhandler, som også er rigtig gode og lærerige med angivelse af levevis, udbredelse, taksonomi og slægtskab. Herefter følger beskrivelserne af de enkelte arter, og der er fine udbredelseskort for samtlige arter.

Beskrivelserne er gode, korte og præcise og inkludere også et lille afsnit med 'Confusion species', som er fin lille påmindelse om, hvilke andre arter man evt. kunne forveksle den pågældende art med. De kunne godt have været lidt længere, og især savner jeg lidt mere udførligt omkring flugt og 'jizz' ud for de enkelte arter, ligesom faktuelle størrelser er helt udeladt.

Illustrationer er for størstedelen vedkommende af en høj til en middel standard, sammenlignet med vore dages udgivelser af lignende bøger. De er meget akkurate og detaljeorienterede, og måske derfor er det især for en hel del af de rigtige havfugle gået ud over proportioner og helhedsindtryk. Jagten på at tegne hver enkelt fjer er gået ud over helhedsindtrykket. Mange af især skråperne og petrellerne fremstår for skællede, plumpe og bredvingede. De specifikke artskarakterer er dog fint fremhævet og passer fint til teksten, så det er især proportionerne, den lidt gal med. Desværre er der også lidt med farverne for mange af de rigtige havfugles vedkommende, hvor tonerne er for meget til den kolde grå side, så mange af illustrationerne mangler de lidt mere varme og brune nuancer, som passer bedre til, hvordan man oplever dem i felten. Illustrationerne af ænder, måger, ternere, kjoer og pingviner og mange af de indsatte figurer er til sammenligning af en meget højere kvalitet.

Samlet set viser forfatterne en fin forståelse for, hvad de har med at gøre, og mange af teksterne er fremragende. Med denne bog er vi dog ikke nået milevidt længere, end det var tilfældet med Harrisons tidligere havfugleguide, men vi har taget endnu et skridt til bedre bestemmelse og forståelse af al verdens havfugle.

Jan Hjort Christensen